

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
2010 жылғы 07 М А М Ы Р Д А Ғ Ы
№ 11 БАСПАСӨЗ Р Е Л И З І**

**Кредит нарығын дамытудың сапалық
өлшемдері туралы**

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі ағымдағы жылдың сәуірінде екінші деңгейдегі банктерге кейіннен банктердің өкілдерімен сұхбат жүргізе отырып, сауалнама жүргізу нысанында «Кредит нарығының жағдайы және өлшемдерінің болжамы» кезекті тексеруін жүргізді. Банктер ұсынған нәтижелер кредит нарығының мынадай сапалық үрдістерін көрсетеді.

Корпоративтік кредиттеу секторында қаржылық емес ұйымдар тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың аздап өскені байқалып отыр. Сұраныстың ұлғаюы туралы мәлімдеген респонденттердің үлесі 2009 жылғы 4-тоқсандағы 30%-дан 2010 жылғы 1-тоқсанда 48%-ға дейін өсті.

Бұл өсу, бұрынғыдағыдай, негізінен корпоративтік сектордың өтімділік деңгейіне қолдау көрсету, соның нәтижесінде, айналым қаражатын қаржыландыруға және қолда бар борыштарды қайта құрылымдауға қажеттілікке байланысты болды. Сонымен қатар сұраныстың ұлғаюы негізінен мемлекеттің айтарлықтай нарықтық үлесі бар ірі банктер арқылы шағын және орта бизнес субъектілеріне қолдау көрсету және қаржыландыру жөніндегі дағдарысқа қарсы бағдарламасы шеңберінде бөлінетін қаражатқа шағын және орта бизнес тарапынан байқалады. Бұл ретте дағдарысқа қарсы бағдарлама шеңберінде бөлінетін кредиттік ресурстарға талаптарды банктер өздерінің кредиттік өнімдерімен салыстырғанда неғұрлым тартымды деп қарастырады, бұл мұндай банктерге бәсекелестік басымдықты қамтамасыз етеді.

Жалпы алғанда корпоративтік сектор жаңа «жақсы» заемшылардың болмауымен сипатталады, себебі олардың қаржылық жай-күйі тұрақсыз және басқа банктер алдындағы берешектерінің көлемі айтарлықтай үлкен. Соған байланысты қазіргі уақытта банктердің негізгі күш-жігері олардың дефолтына және, сәйкесінше, несие портфелі сапасының одан әрі нашарлауына жол бермеу мақсатында қазіргі клиенттерімен жұмыс істеуге бағытталған.

Құрылыс, жылжымайтын мүлікпен операциялар, ауыл шаруашылығы, сондай-ақ сауда және қызмет көрсету салалары неғұрлым тәуекелді салалар болып саналады. Сонымен қатар тау-кен өндірудегі және өңдеу өнеркәсібіндегі тәуекелдердің төмендегені байқалады,

бұл көбінесе әлемдік тауар нарықтарындағы бағалардың өсуі нәтижесіндегі осы салалардағы жандануға байланысты.

Жалпы алғанда қаржы секторындағы негізгі үрдістерді есепке ала отырып, банктер кредиттік нарық бойынша 2010 жылғы 2-тоқсанға арналған консервативтік, атап айтқанда, банктер тарапынан қатаң кредит саясатының сақталуы, заемшылар тарапынан кредиттік ресурстарға деген сұраныстың қалыпты болуы сияқты болжамдарды ұстанады.

Кредиттеудің бөлшек нарығында да кредиттік ресурстарға деген сұраныстың аздап өскендігі байқалады. 2010 жылғы 1-тоқсанда ипотекаға сұраныстың артқандығын мәлімдеген респонденттердің үлесі 24% болды, бұл 4-тоқсандағыға қарағанда аздап жоғары (17%). Сұраныстың бұрынғы деңгейде сақталғандығы туралы мәлімдеген респонденттердің үлесі 62% құрады. Тұтынушылық кредитке сұраныстың ұлғаюын атап өткен респонденттер санының өткен кезеңдегі 19%-дан зерттеліп отырған кезеңде 48%-ға дейін едәуір өсуі байқалады.

Шектелген сұранысқа ипотекалық кредиттеу сегментінде жылжымайтын мүлік нарығының шиеленістік және дамуындағы кейбір белгісіздік факторлары, сондай-ақ халықтың борышқа қызмет көрсету қабілетіне сенімсіздігі әсер етуін жалғастыруда.

Кредиттеудің тұтынушылық нарығында кейбір ұсақ және орташа банктер айтарлықтай белсенділік көрсетуде. Тұтынушылық кредиттеудің негізгі үлесі ағымдағы қажеттіліктер үшін берілетін қысқа мерзімді және сомалары бойынша шектелген кредиттерге тиесілі. Ірі банктердің бөлшек кредиттеу нарығындағы қатысуы шамалы. Кредиттеу негізінен жалақылық жобалар, сондай-ақ кредиттік тарихы оң бұрынғы заемшылар шеңберінде жүзеге асырылады.

Кепілдікті қамтамасыз ету құнының өзгеру тәуекелдерінің сақталуына, экономикалық ахуалдың тұрақсыздығына байланысты банктер заемшыларды талдау мен бағалауға талапты айтарлықтай жоғары қоюда. Көбіне тұтынушылық кредиттеу кезінде пайдаланылатын скорингтік үлгіні қолдану заемшылардың кредиттік тәуекелін бағалаудың негізгі әдісі болуда.

Жалпы алғанда банктер пайдалылықты жеткілікті деңгейде ұстап тұру мақсатында бастапқы клиенттерді айтарлықтай қатаң таңдайды. Атап айтқанда, банктердің бағалауынша бастапқы өтінімдердің орташа алғанда 40-50 пайызы ғана мақұлданады, бұл ретте мұндай пайыз тұрақты экономикалық өсуге өту жағдайында ұлғаюы мүмкін, бұл бөлшек кредиттеу көлемдерінің тұрақты өсуіне болжам жасауға мүмкіндік береді.

Кредиттік ресурстарды ұсыну факторларының одан кейінгі динамикасына қатысты банктердің жауаптары көрсеткендей, банктердің көпшілігі халыққа қатысты кредит саясатын бұрынғы деңгейде қалады деп бағалайды.

Теріс күтулердің кейбір нашарлауына қарамастан, банктердің несие портфельдерінің сапасы нашарлауын жалғастыруда.

Тәуекелдер дәрежесін бөлуге келер болсақ, неғұрлым жоғары маңыздылық кредиттік тәуекелге (респонденттердің 51%-ы) және операциялық тәуекелге (респонденттердің 23%-ы)

тиесілі. Бұл ретте операциялық тәуекелдің өзектілігі алаяқтық жағдайларымен байланысты екендігін айта кету қажет.

Банктер өтімділік тәуекелі мен валюта тәуекелін «өткен тәуекелдер» деп атайды. Өткен кезеңдерде кредиттеуді қатаң шектеу және пассив базаны белсенді түрде өсіру, сондай-ақ банктердің сыртқы міндеттемелеріне қызмет көрсету жөніндегі жүктеменің азаюы өтімділік тәуекелінің төмендеуіне әсер етті. Валюта тәуекелінің төмендеуі, ең алдымен, ұлттық валютаның тұрақты бағамына қолдау көрсетумен және ағымдағы айырбастау бағамының сақталуына оң болжамдармен байланысты.

Пассив базаны реттеу мақсатында банктердің көбіне депозиттер бойынша талаптарды өзгерте отырып не сыйақы ставкасын азайту жағына қайта қарай отырып, заңды тұлғалар депозиттерінің әкелінуін шектеуіне тура келеді. Банктердің бос қаражатының негізгі үлесі ішкі нарықтан тартылған қысқа ақшаға тиесілі және оны ұзақ мерзімді кредиттеу үшін пайдалану мүмкін емес. Сыртқы қорландыру нарықтарының жабылуын ескере отырып, ұзақ мерзімді ақша проблемасы өте өткір тұрды. Ұзақ мерзімді қаражатқа сұраныс ұсыныстан асып түседі.

Банктердің 76%-ға жуығы бағаның тұрақтылығын немесе 2010 жылғы 2-тоқсанда жылжымайтын мүлікке бағаның біртіндеп шамалы өсуін күтуде. Банктердің пікірінше, тұрғын үй нарығындағы ахуал айтарлықтай жақсарды, бағаның төмендеуіне қатысты үрей іс жүзінде болған жоқ. Бағаның жандануына бірнеше себеп болды: 2009 жылы «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ дағдарысқа қарсы маңызды қолдау көрсетті, сондай-ақ елдегі макроэкономикалық ахуалдың жандануы және әлемдік нарықтардағы байқалған оң үрдістер айтарлықтай рөл атқарды. Сондай-ақ жылжымайтын мүлік нарығынан алыпсатарлық құрамдас бөлік кетті.

Зерттеу нәтижелері Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің сайтындағы (www.nationalbank.kz) «Қаржы тұрақтылығы» бөлімінде орналастырылды.